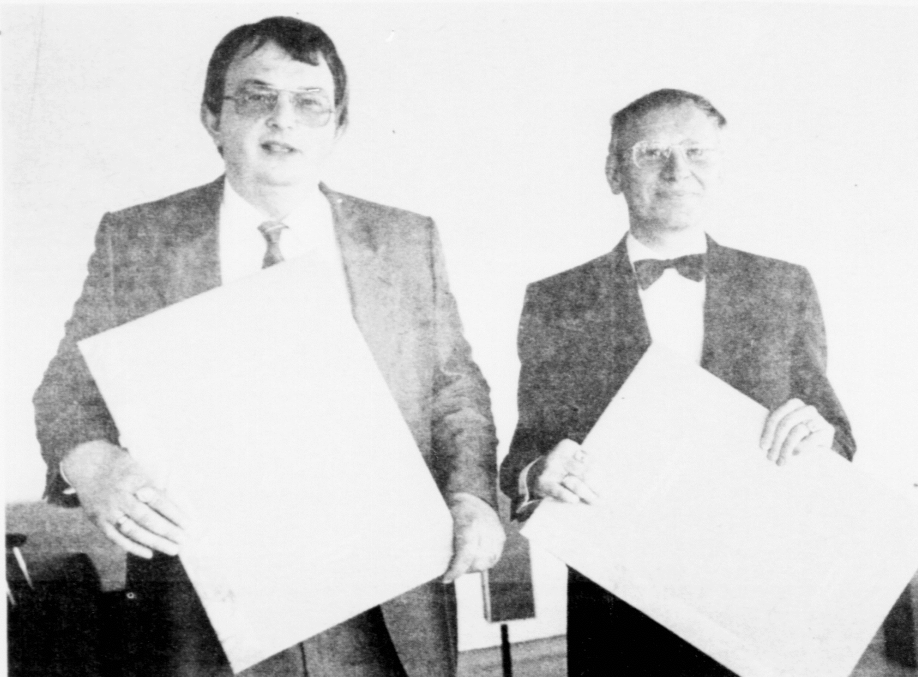

Debes og Joensen professorar við Fróðskaparsetur Føroya

Joan Pauli Joensen og Hans Jacob Debes útnevndir professorar við Fróðskaparsetur Føroya

Foto Allan

Jones úr Bretlandi — í letuni starvast Jonna Louis-Jensen úr Danmark sum gestaprofessari á deildini.

Teir fyrstu kandidatarinir í føroyskum verða lidnir í ár.

Náttúruvísindadeildin kann nú eisini, umframt 2 ára stóðisútbúgvingina, bjóða 3 ára útbúgvingar, ið enda við BS-progvi, t.e. eitt endaligt prógv, tó við mogleika fyri framhaldi uttanlands. Fyrstu kandidatarin verða lidnir í ár.

Uppskot um skipan av samfelagsvísindadeild verður eisini við í álitinum, men hetta hevur ligið á láni til nú.

Harafturimóti hevur eydnast at fáa eina søguvísindadeild á føtur. Tað undrar óivað mangan, at ein tilik deild ikki er komin fyrr. Mær er upplýst, at uppskotið um søgulestur við Fróðskaparsetrið er gamalt, men sum so mangan her heima hjá okkum, er tíðin ikki búgvin fyrr enn teir røttu fólkini kunnu taka um endan — og gera tað burturav.

Fróðskaparsetrið fekk jattað eitt vísindastarv í søgu í 1986. Hans Jacob Debes varð settur í starvið og fór straks í holt við at fáa framt uppskotið um 2-ára grundútbúgving í søgu og siðsøgu, sum varð evnað til í nevnd, har bæði Joan Pauli Joensen og hann høvdu sæti. Í summari verða teir fyrstu næmingarnir lidnir við grundútbúgvingina, og uppskot um 1 árs framhald longu í hesum árinum er greitt.

Venda vit nú okkum til teir báðar nýggju professararnar, ið báðir starvast á Søguvísindadeildini, er almikið at draga fram. Stundir eru tverri ikki til at gera so nógv burtúrur, sum teir veruliga hava uppiborið.

Hans Jacob Debes hevur skúlaembættisprógv frá Universitetinum í Keypmannahavn — í søgu og í

enskum máli og bókmentum. Høvuðsgreinin var søga. Í 15 ár hevði hann lærarastarv í Hoydølum, men hevur eisini undirvist á øðrum stovnum, eitt nú á Lærarskúlanum og Fróðskaparsetrinum. Umframt undirvísingina hevur hann áttikið sær nógv nevndararbeiði, ið hava við skúla og fyrirsiting at gera. Hann var t.d. formaður í nevndini, sum fyrirleitaði yvirtøku av skúlafyrirsitingini seinast í 70-árunum.

Hans Jacob Debes er uppi í bæði norðurlandskum og altjóða søgufróðingarsamstarvi, er m.a. føroyskur umboðsmaður í formannskapinum fyri Nordisk Historikerkongress.

Í politikki hevur hann jú eisini gjørt vart við seg. Tað er at undrast á, at hann yvirhøvur hevur havt stundir til granskingararbeiði, ið er drúgft arbeiði, men tað er so ein veruleiki. Besta prógv-ið er doktoraritgerðin frá 1982, sum hann vardi við Háskóla Íslands í 1984.

Sum longu nevnt varð Hans Jacob Debes settur í starv á Fróðskaparsetrinum í 1986. Hann varð valdur til vararektara í 1987. Tað kundi verið áhugavert at trivið í nógv annað úr ævisøgu Hans J. Debes, men tað má eg leypa um her, og heldur taka brot úr sákonu metingini.

Í nevndini, sum fekk í uppgávu at meta um professaraforleika Hans Jacob Debes, sátu: Gunnar Karlsson, professari, Háskóli Íslands, Sigurður Lindal, professari, Háskóli Íslands, og Lorenz Reerup, professari, Roskilde Universitet.

Teir hava havt almikið av tilfari at arbeiða við. Í umrøðuni av doktoraritgerðini „Nú er tann stundin“ er niðurstøðan, at vísindaliga haldið í áhugavert ikki einans í føroyskum, men eisini í altjóða tjóðskapsøgu. Stóra verkið „Føroya søga“, sum skal koma í 5 bindum, fær drúgvu viðgerð og verður lýst sum megnarverk. Teir hava á orði um bókina „Den færøske nutids historie“ hvussu gjølliga og væl javnvigað hon er, og hartil skrivað á livandi máli. Tað

Mánadagin var hátíðarhald í Norðurlandahúsinum. Hans Jacob Debes og Jóan Pauli Joensen vórðu tá útnevndir til professorarar við Fróðskaparsetur Føroya. Tað var lögmaður, Jógvan Sundstein, ið handaði teimum skrivini og hann segði:

— Fróðskaparsetur Føroya hevur sent mær til-mæli og heitt á meg sum Føroya lögmann at til-nevna Hans Jacob Debes og Jóan Pauli Joensen í professarastarv við Fróðskaparsetrið. Hesum havi eg jattað, og havi gjørt tað fegin, grundað á tað tilfar. Fróðskaparsetrið hevur sent mær. Hetta vendi eg aftur til seinni.

Við hetta høvi havi eg hug at lita eitt sindur aftur í tíðina, ikki tí at Fróðskaparsetrið hevur serliga nógv ár á baki. Í næsta mánað fyllir tað 24 ár — men tí hetta er og verður uttan iva einasti lærustovnur okkara á

universitetsstigi — t.e. við endamálinum at granska og geva hægri undirvísing.

Longu í 1952 setti Føroya Fróðskaparfelag sær fyrri »at leggja stóði undir ein komandi lærdomsstovni í Føroyum«. Hyggja vit í føroysku donsku orðabókina, sum kom út í 1961, var orðið fróðskaparsetur ikki til. Tað er smíðað til stovnin og má sigast at sita sera væl. Tað ber ikki til at nevna fyrirleikandi arbeiðið uttan at nevna teir, sum vóru sálin í hesum arbeiði. Jóannes Rasmussen, fv. fyrstioðumann á Náttúrugripasavninum og Hanus Debes Joensen, fv. landslæknar. At málið var væl fyrirleikað, tað ið Niels Winther Poulsen fyrri tað landsstýrið, sum fekk heitið sjálfstýrislandsstýrið, legði tað fyrri tingið í februar 65, og at tingnevndin, sum fekk tað til viðgerðar for gjølliga um, kunnu vit lesa í Løgtings-tíðindum. 6. mai 1965 samtyktu 22 lögtingsmenn at seta Fróðskaparsetrið á stovn.

Stovnssetingin er sum vituligt bert karmurin. Stovnurin er einki uttan so hann hevur eitt berandi innihald og eitt andlit.

Hetta hevur ligið ógvuliga frammarlaga í huganum í fyrirleikararbeiðinum. Longu árið fyrri, at Fróðskaparsetrið varð stovnað, eydnaðist at fáa einasta føroyska professaran, sum tað var, Chr. Matras, sála, heim at halda royndarskeið í føroyskum. Hóast hann ikki var ungur maður, jattaði hann at taka við sum einasti fasti lærari og professari á nýstovnaða Fróðskaparsetrinum. Sum ætlingin rimiligt var, kom tað goða umdømið, Chr. Matras hevði í vísindaheiminum, eisini stovninum til góðar, og Fróðskaparsetrið mentist, fyrstu árinu so liðandi, seinni kom meiri ferð á. Aftrat Føroyamálsdeildini komu heimspekideild, náttúruvísindadeild og gudfróðideild.

Tað verður ov drúgt í hesum samanhangi at greiða nærri frá árunum fram til 1985. Útbúgvingar komu aftrat lærararskeiðunum, sum byrjað varð við, filosofikum (sum datt niður fyrri aftur, tí tað varð avtikið í Danmark sum inngangur til hægri lestur), náttúruvísindalig stóðisútbúgving, ársnám og exam.art.-nám í føroyskum, fyrirleikandi

prógv í gudfróði, exam.art.-nám í kristni/religion. Felags fyrri útbúgvingarnar var tó, at tey prógv næmingarnir tóku, kravdu frmahaldslestur ella annað sjálfstøðugt prógv, skuldu næmingarnir gerast kandidatar.

Hetta setti undanfarna landsstýri sær fyrri at fáa broytt. Í samgonguskjali teirra stendur, at Fróðskaparsetrið skuldi verða ment sum hægri lærustovnur. Tann nevndin, landsstýrið setti í mars 1985, arbeiðið skjótt og væl og greiddi álit úr hondum longu í mars 86.

Nýggja útbúgvingarskipanin fevndi eisini um høvuðsgrein í føroyskum, sum leingi hevði verið í umbúna at stovna. Nú skundaði at undir, at tveir professorar vóru tilnevndir við Fróðskaparsetur Føroya: Mortan Nolsø, sáli og Joan Hendrik Winther Poulsen.

Atli Dam, tá verandi lögmaður, undirskrivaði teirra skjal, í desember 1986. Í hesum sambandi kann verða nevnt, at Føroyamálsdeildin hevði í árunum frammanundan havt utlendskar gestaprofessarar í bæði eitt og tvey ára skeið. Björn Hagström úr Svørki og Glyn